

האם ההקלות הן הפתרון?

אריאל גפני, יא' 3, תש"ע

מדינת ישראל היא אחת מהמדינות היחידות בעולם המעניקות לתלמידי בית הספר הקלות מסוגים שונים בבחינות הבגרות. ההקלות הן: הקראת שאלות לפני הבחינה, בחינה בעל פה, הארכת זמן, קיצור שאלונים ואפילו הוספת נקודות לציון הבגרות הסופי. כל ההקלות הללו - תפקידן להקל על התלמיד בעל מגבלות מסוימות המאפיינות אותו בלבד. כפי שנכתב במאמר "לקות למידה - מבט התפתחותי בראי מערכת החינוך", מדיניות ההקלות נוצרה למען שוויון הזדמנויות ונגישות לאנשים עם מגבלות. לפי המאמר, הקלות אלה בעצם מקיימות ומאמצות את התפיסות ההומניסטיות המדברות על השונות כערך ועל הצורך במתן שוויון לכל אדם להצליח למצות את עצמו על פי דרכו. הרעיון להקל על התלמידים הנזקקים או המוגבלים בצורות שונות הוא יפה, מרגש ומאוד מתחשב, אולם לא בטוח שהוא עוזר באמת ללקויי הלמידה, ובנוסף, יש המנצלים אותו בצורה לא הוגנת למען קידום האישי. כך נוצר מצב של חוסר צדק כלפי לקויי הלמידה עצמם וכלפי התלמידים הרגילים.

לדעתי, ההקלות - הן לתלמידים לקויי למידה והן למנצלים אותן בצורה לא הוגנת, יוצרות חוסר שוויון מוחלט ואינן משקפות יותר את היכולת האמיתית של התלמידים ואת השקעתם בלימודים. לפיכך, יש להוציאן במהירות האפשרית מהמערכת החינוכית.

ההסבר למספר הרב של תלמידים הזכאים להקלות בבחינות הבגרות הוא הבדיקה הבלתי מקצועית והבלתי מוקפדת של המאבחנים. היום, תלמיד המרגיש שקשה לו להתמודד עם החומר הלימודי או עם הלחץ של המבחנים, ניגש לבדיקה אצל "מאבחן מקצועי" במטרה להשיג לעצמו כמה שיותר הקלות אפשריות. קודם כל, חשוב לציין שכל בדיקה שכזאת עולה סכום נאה של כסף, כך שרק לחלק מן התלמידים (בין אם הם באמת מוגבלים באופן מסוים ובין אם לא) ישנה אפשרות לעמוד בסכום שכזה ולהשיג לעצמם הצלחה מובטחת. אלו שאינם יכולים להרשות לעצמם לשלם על הבדיקה נאלצים להתמודד עם החומר הלימודי כפי שהוא נקבע במשרד החינוך. ד"ר אורבך במאמרו "מגיפת ליקויי למידה מתפשטת בצפון תל אביב" כותב: "אם אתה ילד שגר בסביבה מבוססת בצפון הארץ או בצפון תל אביב או במקום יוקרתי אחר והוריד מקושרים ויש להם כסף והם מספיק אמביציוזיים,

יהיו לך הקלות בבחינת הבגרות". משתמע מכך שהיום קיימת אפשרות "לקנות" את הצלחת התלמידים בבחינות הבגרות, וששיטת ההקלות כלל לא קשורה בצורך האמיתי של התלמידים אלא במצב הפיננסי של שלהם. לאור הנתונים הללו, אני מתנגדת לשיטת ההקלות.

סופר לי על ידי אדם המצוי בתחום האבחון, שמלמדים את המאבחנים שמטרתם היא לחלק כמה שיותר הקלות לכל תלמיד שבא להיבחן, מפני שיציאה ב"ידיים ריקות" לאחר השקעה כספית כה גדולה אינה באה בחשבון. כתוצאה מכך, תלמידים רבים שאינם זקוקים להקלות כלשהן יוצאים מהבדיקה שמחים ומאושרים עם הקלות מיותרות, שרק מחזקות אצלם את הסיכוי להצלחה בהשוואה לסיכוייהם של תלמידים אחרים. דבר זה יוצר מצב ובו התלמידים הללו מקבלים ציון בבגרות שאינו תואם כלל את היכולת האמיתית שלהם ואת ההשקעה שלהם בלימודים. מכאן ניתן לראות, שההקלות יוצרות מצב לא הוגן כלפי התלמידים הרגילים וכלפי התלמידים המוגבלים גם יחד. אם כן, איפה הצדק כאן?

יש הטוענים כי ללא הקלות בבחינות הבגרות חלק מן התלמידים לא מקבלים הזדמנות שווה להצליח ולהראות את הפוטנציאל שלהם בלימודים. ייתכן שבעבר רק תלמידים שנוקדו להקלות באמת קיבלו אותן, אך המציאות כיום מראה לנו מצב שונה לחלוטין. במאמר "מגפת ליקויי הלמידה מתפשטת" מאת שרה ליבוביץ נכתב, שמספרם של לקויי הלמידה עלה בהתמדה בשנים האחרונות. ב-1995 חולקו 58 אלף הקלות ואילו ב-2001 כבר היה מספר ההקלות 313,140. בין הזכאים להקלות 50% הם תלמידי צפון תל אביב שיכולים להרשות לעצמם לגשת לאבחון. משרד החינוך אינו יכול להמשיך עם חלוקת ההקלות החופשית הזאת לכל תלמיד אמיד הטוען שהוא זקוק להן. מספר "לקויי הלמידה" עבר את כל הגבולות וכבר לא נשמע הגיוני. האם זה ייתכן שמדינת ישראל היא מדינה של תושבים מוגבלים עם בעיות מיוחדות?! שיטת ההקלות נבנתה כדי לאפשר מצב של שוויון הזדמנויות בבחינות לכל התלמידים, אך המצב היום מראה שהשיטה מחטיאה לגמרי את מטרתה: היא גורמת לפער רחב יותר בין התלמידים, לקנאה ולאי צדק. ובכלל, מהשיחות שלי עם בני משפחתי המתגוררים בארצות שונות, נודע לי שברוב המדינות בעולם אין הקלות בבגרויות לתלמידים מוגבלים- לא בצרפת, לא בשוויץ, לא באמריקה, ולא במדינות רבות אחרות, ובכל זאת אחוז ההצלחות בבגרויות גבוה יחסית ומוכיח את עצמו.

במקור, רעיון ההקלות נועד לעזור ולתת ומענה לתלמידים בעלי יכולות למידה לקויות אשר עלולות למנוע מהם נגישות לתעודת בגרות הולמת. אולם נשאלת השאלה: האם ההקלות אכן מגשימות את המטרה הנדרשת שהיא לעזור לתלמיד הנזקק או שמא הן רק מכסות בינתיים על הבעיות ודוחות אותן למועד אחר? במילים אחרות, אם לנער יש ליקויים המקשים עליו לקבל חינוך יסודי בבית הספר, הרי שליקויים אלו לא ייעלמו כבמטה קסם. אותם ליקויים "ייגררו" אחריו עד מוסדות החינוך הגבוהים, והוא יצמד לאט אבל בטוח לעבר כישלון מוחלט. מכאן ניתן להבין, שאין אפשרות "לעקוף" את המגבלות או לבטל אותן. במוקדם או במאוחר יימצא שוב אותו תלמיד במצב זהה של קושי וחוסר הבנה, והפער בינו לבין תלמידים אחרים יגדל- ייתכן אף יותר מהפער שחווה בבית הספר. כלומר, ההקלות לא "מבריאות" את לקויי הלמידה אלא רק יוצרות מצב מדומה של הצלחה זמנית. מצב זה עלול לעלות ביוקר לתלמיד ולתלמידים הסובבים אותו מפני שבעזרת ההקלות התלמיד יוכל "לעקוף" אותם בציונים" ואפילו לתפוס את מקומם באוניברסיטאות. וכך, תלמידים שיש להם סיכויים להצליח ימצאו את עצמם בתחתית הסולם. לכן לדעתי, עדיף ליעל את שיטת הלימוד תוך מתן עזרה נרחבת לנזקקים מאשר לחלק הקלות במבחנים שלא מטפלות בשורש הבעיה.

חשוב לציין שישנו מקרה פרטי של תלמידים שכן זקוקים באופן נואש להקלות והן אינן יכולות להישלל מהם. תלמידים אלה הם העולים החדשים שאין להם ליקוי למידה אלא רק בעיה של שפה. על בעיה זו ניתן להתגבר לאחר מספר שנים של אימונים ותרגול של השפה החדשה. לכן לדעתי, ההקלות במצב זה ממלאות את תפקידן ומקדמות את התלמיד באופן הוגן. ההקלות עוזרות לתלמיד במצב הזמני של חוסר הבנה ובלבול, עד אשר יוכל לקחת את המושכות לידיים ולהסתדר באופן עצמאי.